

"Melek ve beşer ve hayvanatın ilhamları, külliyet ve hususiyet itibarıyla pek çok muhteliftir." misalle izah eder misiniz?

İlham: İstilah olarak; *"kalbe birtakım mânâ ve fikirlerin ilkâ edilmesi"* mânâsında kullanılır. *"Allah'ın, kulun kalbine bıraktığı şey"*, *"feyz yoluyla kalbe bırakılan şey"* tarzında da ifade edilmiştir.

İlham umumî, vahiy ise hususî bir mefhumdur.

Kimi ilhamlar külliyet kazanıp bütün insanlığı bağlarken, (vahiy gibi); kimi ilhamlar da cüz'î kalıp kul ile Allah arasında hususî bir irtibat oluyor, sair mahlûkatın ilhamları gibi.

İlhamın Çeşitleri

Birincisi: *Peygamberlere gelen vahiydir*. Vahiy şeklinde sadece nebi ve resullere gelir; bunların dışında hiç kimse ve hiç bir mahlûk vahye mazhar olamaz. Vahiy, ilhamdan farklı olarak vasita ve kendine has bir nişan ile nebilere gelir.

İlham ile vahiy arasındaki en ehemmiyetli fark vasitalardır. *Vahiy vasıtalar ve umumî bir hitap ile gelir; ilham ise vasitasız ve hususî olarak kalbe gelir*. Vahiy kanundur, herkesi bağlar; ilham ise kanun değildir, kimseyi bağlamaz.

İkincisi: *Büyük meleklerin ilhamıdır*. Allah'ın peygamberlerden sonra en yüksek derecede konuştuğu kesim büyük meleklerdir. Allah dört büyük meleğe vazifeleri hususunda kat'iyete yakın bir şekilde ilham ile emir verir. Mesela Azrail'e (as) kabz-ı ervah noktasında ilham ile ne yapacağı bildirilir. Yine aynı şekilde Mikail'e (as) vazifesi ilham ile bildirilir ve hakeza. Bu tarz ilhamlar Allah'ın kelam sıfatının melaîke âlemindeki tecellileridir. Bu büyük meleklerin ilhamı insanların ilhamından üstündür. Ama meleklerin de avam olanları vardır ki, bunların ilhamı da insanların havas olanlarının ilhamının altındadır.

Üstad Hazretleri sıralamayı şöyle yapar;

"Meselâ, en cüz'îsi ve basiti, hayvanatın ilhamatıdır. Sonra avâm-ı nâsın ilhamatıdır. Sonra avâm-ı melâikenin ilhamatıdır. Sonra evliya ilhamatıdır. Sonra melâike-i izam ilhamatıdır."(1)

Üçüncüsü: *İnsanlarda havas tabakasını teşkil eden âlim ve evliyaların ilhamatıdır*. Evet Allah hususî bir konuşma tarzı ile insanlardan kalbi ve ruhî hayatı

terakki ve tekemmül etmiş âlimlerle ve evliya ile kuvvetli bir ilham ile konuşur. Evliyaların kalb aynasına gelen bu ilhamlar dinî hüküm nokta-i nazarından başkalarını bağlamaz. Ama Kur'ân ve sünnetin esasına ve ruhuna muvafık bir tarzda gelen kuvvetli bu ilhamlar kazıyye-i makbule nev'inden kabul edilebilir.

İslâm tarihinde ilham kaynaklı çok parlak ve kuvvetli eserler vardır. Elbette bunların ilhama mazhariyetleri bir ve eşit olmaz. Bu açıdan büyük bir velinin kalbi ile avam bir insanın kalbi mazhariyet noktasından farklılık arz eder. İlham nasıl mahlûkat asarında farklı tecelli ediyor ise, elbette insanlık içinde de farklı farklı tecellî eder. İşte bu farklı tecelli mânâlarını her meşrep sahibi kendine has bir uslûb ile ifade etmiş ve edebilir.

Mesela, Said Nursi Hazretleri kalb aynasına gelen ilhamata *ih̄tar* adını veriyor. İhtar mânâsı da kat'iyete yakın bir ilham şeklidir.

Avam insanların da ilhama mazhariyeti vardır; ancak veli zatların ilhamı gibi kuvvetli ve parlak değildir. Nasıl ilim noktasından insanlar arasında çok mertebeler vardır. Buna bağlı olarak manevî kemalat ve kalbî kuvvet bakımından da insanlar arasında çok mertebeler vardır.

Bu hususta peygamberlerin dışında insanların da ilhama mazhar olunabileceğini gösteren âyetler de vardır:

"Musa (as)'ın anasına: Onu emzir. Eğer onun için korkarsan onu denize bırakıver, korkma ve mahzun olma. Çünkü biz onu geri vereceğiz ve kendisini peygamber yapacağız" diye vahyedik." (Kasas Suresi, 28/7).

Bu âyette geçen "*vahiy*" kelimesi de ilham ve rüya mânâlarında kullanılmaktadır.

"Ve hani havarilere: "*Bana ve Resulüme iman edin.*" diye ilham etmiştim. Onlar da: "*İman ettik. Hakka teslim olduğumuza şahid ol!*" demişlerdi." (Maide Suresi, 5/111)

Bu âyetler bariz bir şekilde ilhamı isbat ederler.

İnsanlar içinde şair, edip, sanatkar, ilim adamı gibi maddî ilimlerde havas olan insanların da ilhama mazhariyeti avam insanlardan farklılık arz eder. Zira bir ilim ile meşgul olan birisi, o ilimde meleke keşbettiği için, o alanda işler artık ona adeta ilham kolaylığında tecelli etmeye başlar.

Dördüncüsü: *Hayvanatın ilhamıdır*. Hayvanların hayatını tahkik ettiğimizde, onların ne denli hikmetli ve ahenkli bir davranış içinde olduklarını görürüz. Bu hikmetli ve ölçülü davranış şeklini hayvanatın takip edip yapması hep ilham iledir.

Kur'ân-ı Kerim'de bu mesele şu şekilde ifade ediliyor:

"Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler edin. Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin sana kolaylaştırdığı yollarına gir." Onların karınlarından çeşitli renklerde bal çıkar. Onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibret vardır."(Nahl, 16/68, 69)

İşte hayvanatın ilham ve sevk-i İlahî ile bazı sırlı ve gaybî hallere muttali' olabileceği çok açıkça ifade ediliyor. Yani ilhamın arıya bir şuur ve rehber olduğu açıkça ilan ediliyor.

Beşincisi: *Cansız varlıkların ilhamatıdır.* Cansız varlıklar da tıpkı hayvanat gibi mükemmel bir hikmet ile hareket ediyorlar. Bir hava zerresinin yüzlerce hikmetli ve ince hizmetleri yapmasını ve hatasız hareket etmesini kör ve sağır tabiata havale edemeyeceğimize göre, elbette zaruri olarak sevk-i İlahî diyeceğiz. Sevk-i İlahî de bir çeşit, Allah'ın cansız mahlûkatı ile konuşması sayılır. Yani Allah onlara ilham ile ne yapacaklarını bildirir.

Kur'ân-ı Kerim'de bu mânâyâ işaret sadedinde şu âyetler zikredilmiştir;

"Allah böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe vazifesini vahy etti." (Fussilet Suresi, 41/12)

"Yeryüzü o şiddetli sarsıntı ile sarsıldığı, içindeki ağırlıklarını çıkarıp dışarı attığı ve insan: *"Bu yere de ne oluyor?"* dediği zaman, işte o gün yer, üzerinde olup biten her şeyi anlatır. Çünkü Rabbin ona vahy etmiştir." (Zilzal Suresi, 99/1-5)

(1) [Sözler, On İkinci Söz](#)